

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka ve věci ústavní stížnosti **L. Š.**, zastoupené Mgr. Petrem Němcem, advokátem se sídlem Mendíků 1396/9, Praha 4, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2019 č. j. 20 Cdo 1037/2019-296 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 10. 2018 č. j. 35 Co 249/2018-128, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze, jako účastníků řízení, a PROFI CREDIT Czech, a. s., se sídlem Klimentská 1216/46, Praha, zastoupené JUDr. Kateřinou Perthenovou, advokátkou se sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, jako vedlejšího účastníka řízení, **takto**:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2019 č. j. 20 Cdo 1037/2019-296 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 16. 10. 2018 č. j. 35 Co 249/2018-128 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato usnesení se proto ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace průběhu řízení

1. Stěžovatelka (v postavení povinné) se v řízení před obecnými soudy domáhala zastavení exekuce vedené soudním exekutorem Mgr. Martinem Tunklem, Exekutorský úřad Plzeň – město, pro částku 98 950 Kč s příslušenstvím na základě pravomocného rozhodčího nálezu ze dne 7. 6. 2013 č. j. 103 Rozh 1695/2013-7, vydaného rozhodcem Mgr. J. F. Důvody pro zastavení předmětné exekuce stěžovatelka spatřovala v neplatnosti samotné úvěrové smlouvy č. 9100617601 ze dne 14. 11. 2012, způsobující též neplatnost rozhodčí doložky a rozhodčí smlouvy. Obdobně podle stěžovatelky nemohla být rozhodčí smlouva platná kvůli tomu, že osoby v ní uvedené jakožto možní rozhodci byly na vedlejším účastníkovi ekonomicky závislé. Rozhodci jsou uvedeni v rozhodčí smlouvě, která je adhezního charakteru, a stěžovatelka tak neměla možnost určit jinou osobu rozhodce. V tomto směru stěžovatelka zdůrazňovala, že dle jejích poznatků rozhodci pro vedlejšího účastníka rozhodují tisíce sporů - konkrétně rozhodce Mgr. J. F. rozhodl k 14. 8. 2017 minimálně 13 390 sporů.

2. Obvodní soud pro Prahu 7 usnesením ze dne 29. 6. 2018 č. j. 148 EXE 1980/2014-99 exekuci na návrh stěžovatelky zastavil (výrok I.), vedlejšímu účastníkovi uložil povinnost nahradit stěžovatelce na nákladech řízení částku 10 272,90 Kč (výrok II.) a soudnímu exekutorovi na nákladech exekuce částku 7 865 Kč (výrok III.). Soud prvního stupně dospěl po provedení dokazování k následujícím skutkovým závěrům. Stěžovatelka v rámci jediného dne podepsala návrh na uzavření Smlouvy o

revolvingovém úvěru (2 strany textu) a k němu se vztahující Obecná ustanovení smlouvy o revolvingovém úvěru (jedna strana drobného textu), Smluvní ujednání smlouvy o revolvingovém úvěru poskytovaném vedlejším účastníkem (8 stran drobného textu) a Rozhodčí smlouvu (4 strany drobného textu), s tím, že všechny dokumenty byly formulářového charakteru a až poté, co podepsala uvedené dokumenty, došlo ke schválení návrhu na uzavření Smlouvy o úvěru ze strany vedlejšího účastníka (dne 27. 11. 2012). Úvěr byl sjednán tak, že základní výše spotřebitelského úvěru činila 40 000 Kč, celková splatná částka byla dohodnuta na 90 912 Kč, výpůjční úroková sazba úvěru přitom činila 150,84% p. a. Takto realizovaný kontraktační proces soud prvního stupně ve svém usnesení zhodnotil jako učiněný v rozporu s dobrými mravy, resp. se zákonnými principy na ochranu spotřebitele (§ 39 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb.). Současně však soud prvního stupně k námitce stěžovatelky ohledně ekonomické závislosti rozhodce odkázal na usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2018 sp. zn. 20 Cdo 4022/2017, podle kterého bez dalších konkrétních tvrzení nelze dovozovat předpoklad vyloučení rozhodce pouze proto, že opakovaně rozhoduje spory pro vedlejšího účastníka. Návrhy na rozsáhlé provedení dokazování týkající se prokázání tvrzení o ekonomické závislosti rozhodců uvedených v Rozhodčí smlouvě proto soud prvního stupně zamítl jako nadbytečné.

3. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“ nebo „odvolací soud“) shora označeným usnesením změnil k odvolání vedlejšího účastníka usnesení soudu prvního stupně tak, že se exekuce nezastavuje. Po zhodnocení konkrétních okolností daného případu, a to jak při sjednávání úvěrové smlouvy a rozhodčí doložky, tak i výše úroků a dalších smluvních ujednání, dospěl k závěru, že úvěrová smlouva ani kontraktační proces nejsou ve svém souhrnu v rozporu s dobrými mravy. Stěžovatelka smlouvu o úvěru uzavřela zcela svobodně, souhlasila s jejím obsahem a nyní neplní své povinnosti; poskytnutý úvěr dokonce nezačala řádně splácet a dosud nezaplatila ani částku 40 000 Kč, tedy částku, která jí byla vedlejším účastníkem fakticky poskytnuta. Městský soud přitom své rozhodnutí opřel o ustálenou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, odkázal například na jeho usnesení ze dne 16. 10. 2017 sp. zn. 20 Cdo 2897/2017 či usnesení ze dne 23. 1. 2018 sp. zn. 20 Cdo 4022/2017, přičemž vycházel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně. Zdůraznil, že se neztotožňuje s pochybnostmi (námitkami) o ekonomické nezávislosti rozhodce ve vztahu ke stěžovateli a dodal, že tuto námitku neshledal důvodnou mj. i proto, že v posuzovaném případě byla uplatněna opožděně (rozhodce stěžovatelku výslovně upozornil ve výzvě k vyjádření ze dne 18. 4. 2013, že rozhoduje spory vedlejšího účastníka opakovaně a poučil ji i o možnosti ve lhůtě 30 dnů vznést námitku podjatosti vůči osobě rozhodce).

4. Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky odmítl. Konstatoval, že napadené usnesení není v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu, od níž zároveň neshledal důvod se odchylovat. Podle závěrů Nejvyššího soudu městský soud dostatečně zohlednil všechny podstatné aspekty případu, přičemž své úvahy přesvědčivě odůvodnil. Zejména se vypořádal s námitkou, že výše úroků a smluvních pokut ve zkoumaném případě představují ujednání, které se přičí dobrým mravům. Dospěl-li městský soud k závěru, že nikoli, nelze právní argumentaci z pozice dovolacího soudu ničeho vytknout, zvláště při posuzování mravnosti smluvního vztahu v jeho komplexu. K tomu Nejvyšší soud dodal, že odkaz stěžovatelky na konkrétní rozhodnutí Nejvyššího soudu není přílehlavý, neboť městský soud se vypořádal s výši úrokové sazby v souvislosti s možností povinné v dostatečném časovém období porovnat výhodnost či nevýhodnost navrhované úvěrové smlouvy nebankovního typu a specifického charakteru.

II. Obsah ústavní stížnosti a vyjádření účastníků řízení

5. Stěžovatelka ústavní stížností brojí proti posouzení věci obecnými soudy a nesouhlasí s názorem, že by sjednané úroky neměly být v rozporu s dobrými mravy. Předmětnou smlouvu přirovnává k lichevní smlouvě. Poukazuje na to, že městský soud neprovedl ze stěžovatelkou navrhovaných důkazů zejména výslech rozhodce Mgr. J. F. Nadále setrvává na názoru, že rozhodce byl ekonomicky závislý na vedlejším účastníkovi a dodává, že tento rozhodce (označený v rozhodčí smlouvě) v dané věci vůbec nerozhodoval, neboť věc byla fakticky posuzována soukromým rozhodčím soudem (Rozhodčí společnost Pardubice, s. r. o.).

6. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Zdůraznil, že stěžovatelka v ústavní stížnosti uplatňuje prakticky shodné argumenty jako v dovolání. Navrhl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítnout.

7. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti konstatoval, že si není vědom toho, že by svým usnesením nebo postupem porušil základní práva stěžovatelky chráněná Ústavou České republiky nebo Listinou základních práv a svobod. Odkázal na odůvodnění svého napadeného usnesení. Navrhl ústavní stížnost odmítnout.

8. Vedlejší účastník řízení se v rozsáhlém vyjádření k ústavní stížnosti zabýval zejména námitkami stěžovatelky stran tvrzené ekonomické závislosti rozhodce, výše úroků a smluvních pokut, jakož i rozsahu přezkoumatelnosti exekučních titulů – rozhodčích nálezů. Poukázal na účelovost jednání stěžovatelky při uzavírání smlouvy o úvěru, když se ta navíc „neobtěžovala splatit ani celou poskytnutou jistinu“. Navrhl ústavní stížnost stěžovatelky odmítnout.

9. K vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení zaslala stěžovatelka repliku. Uvádí, že nepovažuje za rozhodné, že svůj dluh přestala hradit. Podle stěžovatelky si jsou věřitelé vědomi rizika a půjčují proto peníze za nepřiměřené úroky. Odkázala na usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 8. 8. 2019 č. j. 27 Co 135/2019-296, v němž soud poukázal na zjevné obcházení právní úpravy stálých rozhodčích soudů.

III. Právní posouzení

10. Ústavní stížnost splňuje požadované náležitosti a podmínky pro její projednání, které stanoví Ústava a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Po zvážení argumentace obsažené v ústavní stížnosti, obsahu napadených usnesení i vyžádaného exekučního spisu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Stěžejní námitky stěžovatelky směřují proti pochybení odvolacího soudu, jenž nedoplnil dokazování a neprovedl důkaz výsledkem rozhodce Mgr. J. F. Uvedené pochybení následně aproboval Nejvyšší soud, v důsledku čehož je i jeho usnesení zatíženo protiústavností.

12. Dokazování je významnou součástí občanského civilního řízení včetně řízení vykonávacího. Konkrétní pravidla dokazování se nacházejí v podústavních procesních

předpisech, avšak mantinely dokazování, vyznačující ústavní souladnost procesu dokazování, jsou obsaženy v judikatuře Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva. Vady dokazování lze rozdělit do tří skupin – nepřipustné důkazy, opomenuté důkazy a svévolné hodnocení důkazů. Tzv. opomenuté důkazy představují pochybení soudu spočívající v neodůvodněném neprovedení účastníkem navržených důkazů. Rozhodující soud není sice povinen provést všechny navržené důkazy, avšak musí o důkazních návrzích rozhodnout, a pokud jim nevyhoví, musí ve svém rozhodnutí vyložit, z jakých důvodů navržené důkazy neprovedl; srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 61/94 ze dne 16. 2. 1995 (N 10/3 SbNU 51), nálezy sp. zn. II. ÚS 663/2000 ze dne 10. 4. 2001 (N 57/22 SbNU 19), nálezy sp. zn. I. ÚS 413/02 ze dne 8. 1. 2003 (N 4/29 SbNU 25). Judikatura Ústavního soudu vychází přitom z přesvědčení, že ne každé opomenutí důkazu nutně vede k porušení práva na spravedlivý proces. Situace, v nichž lze i pochybení soudu spočívající v opomenutí důkazu z ústavněprávních hledisek akceptovat, mohou nastat třeba v případě důkazních návrhů nemajících vůči projednávané věci žádný vztah nebo mohou být výrazem „zdržovací“ či jiné obstrukční procesní taktiky [k tomu srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2172/14 ze dne 10. 3. 2015 (N 54/76 SbNU 747), bod 21]. O takový případ se však v nyní posuzované věci nejedná.

13. Z napadených usnesení a vyžádaného spisu se podává, že v posuzovaném řízení stěžovatelka již před Obvodním soudem pro Prahu 7 prostřednictvím svého právního zástupce navrhovala provedení důkazu výslechem svědka - rozhodce Mgr. F. (č. 1. 83 a násl. spisu); tento důkaz před soudem proveden nebyl. Následně svůj důkazní návrh stěžovatelka zopakovala v rámci svého vyjádření k odvolání vedlejšího účastníka (č. 1. 117 a násl. spisu). Městský soud přesto důkaz neprovedl, ačkoliv (i s ohledem na opakovaně uplatňované námitky) mohl mít vztah k projednávané věci. Jestliže odvolací soud navrhovaný důkaz neprovedl, bylo jeho povinností alespoň stručně vyložit, z jakého důvodu tak neučinil. Městský soud se však v odůvodnění napadeného usnesení k námitce o osobě rozhodce vyjádřil stroze a vystačil si s odkazy na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 30. 9. 2014 sp. zn. 23 Cdo 3150/2012, usnesení ze dne 23. 1. 2018 sp. zn. 20 Cdo 4022/2017 aj.). K tomu dodal, že (viz bod 3. výše) tuto námitku neshledal důvodnou i proto, že byla uplatněna opožděně, neboť rozhodce povinnou výslovně upozornil ve výzvě k vyjádření ze dne 18. 4. 2013, že rozhoduje spory vedlejšího účastníka opakovaně, a poučil ji i o možnosti ve lhůtě 30 dnů vznést námitku podjatosti vůči osobě rozhodce.

14. Z pohledu Ústavního soudu je s ohledem na námitky stěžovatelky stran tzv. opomenutých důkazů stěžejní jeho nedávný nálezy sp. zn. II. ÚS 1851/19 ze dne 16. 8. 2019. Citovaný nálezy se zabývá případem, který je s nyní pojednávanou věcí v podstatných znacích shodný, zejména co do okolností na straně rozhodce a identity rozhodčí společnosti, jež má být podle tvrzení stěžovatelů ve věci angažována. Na závěry odůvodnění citovaného nálezy, vyslovené v jeho části IV. v bodech 11 až 23 lze, pro jejich příbuznost s nyní posuzovanou věcí zcela bezprostředně, odkázat. Ústavní soud navíc podotýká, že za situace, kdy obecný soud předmětné důkazy (chybně) neprovedl, bylo jeho povinností stručně, leč s náležitou mírou konkretizace, vyložit, z jakého důvodu tak neučinil, což se však nestalo.

15. Ústavní soud proto konstatuje, že opomenutím provedení důkazu svědeckou výpovědí rozhodce Mgr. J. F. porušil městský soud stěžovatelčino právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny, a to v aspektu práva na spravedlivé projednání věci. Došlo k vadě řízení spočívající v existenci tzv. opomenutého důkazu, tedy zároveň porušení zásady kontradiktornosti (důkazního) řízení ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny.

Z povahy věci se tyto závěry vztahují též na usnesení Nejvyššího soudu, které popisované pochybení městského soudu aprobovalo.

IV. Závěr

16. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 10. 2018 č. j. 35 Co 249/2018-128 i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2019 č. j. 20 Cdo 1037/2019-296 [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

17. Z připojeného spisu Ústavní soud zjistil, že obecné soudy v mezidobí zhojily zde vytknutou podstatnou vadu řízení. Ústavní soud však musel meritorně rozhodnout, neboť pro to byly splněny zákonné předpoklady, jak se vyslovilo plénum Ústavního soudu ve stanovisku ze dne 6. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS-st.25/08 (ST 25/49 SbNU 673).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 13. října 2020

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu